

Sohrab Sepehri'nin Şiir Anlayışında Rengin Ölümü / رنگ مرگ Kitabının Yeri ve Önemi

The Importance of رنگ مرگ Book in Sohrab Sepehri's Poetry View

İsmail SÖYLEMEZ

İnönü Üniversitesi, Yabancı Diller
Yüksekokulu, Farsça Birimi, Malatya,
Türkiye

ÖZ

Sohrab Sepehri, Modern İran şiirinin beş yıldızı olarak anılan önemli şairlerden birisidir. Sohrab hem çağdaşı olan şairleri hem kendisinden sonra gelen şairleri de etkilemiştir. Eserleri hem İran da hem İran dışında oldukça ilgi görmüş ve okunmuştur. Sohrab'ın şiirleri Türkçe'nin de aralarında bulunduğu farklı dillere tercüme edilmiştir. İran içinde ve dışında şair hakkında çok sayıda akademik çalışma yapılmış ve çok sayıda eser kaleme alınmıştır. رنگ مرگ adlı kitap, Sohrab Sepehri'nin ikinci, Sepehri'nin toplu şiirlerinden oluşan هشت کتاب birinci şiir kitabıdır. 1330/1951 yılında, Sepehri, henüz 23 yaşında iken yayımlanmıştır. Sohrab'ın gençlik dönemi şiirlerini kapsayan bu kitapta 22 şiir bulunmaktadır ve kitap yetmişbir sayfadır. Bu şiirlerden 4 tanesi çeharpare dörtlülük şeklinde söylenmiş olup geri kalan 18 şiir, Nimai tarzda kaleme alınmıştır. رنگ مرگ kitabı gerek şairin toplu şiirleri içinde olsun gerekse müstakil olarak Türkçeye tercüme edilerek yayımlanmıştır. Bu çalışma şiir çevirileri ile ülkemizde tanınan ve sevilen Sohrab'ın şiirlerinin ve özellikle de Merge Reng kitabının daha rahat anlaşılmasına katkı sunmak üzere eseri dil ve içerik açısından incelemeyi, şairi ve anılan kitabını Türkiye okuruna tanıtmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Merg-i Reng, Farsça, şiir, Sohrab Sepehri, Rengin Ölümü

ABSTRACT

Sohrab Sepehri is one of the five important poets who are known as the five stars of modern Iranian poetry. Sohrab influenced both his contemporary poets and poets who came after him. His works have attracted a lot of attention and read both in Iran and outside Iran. Sohrab's poems have been translated into different languages, including Turkish. Numerous academic studies have been made about the poet in and out of Iran and many works have been written. The book Merge Reng has also been translated into Turkish, both in the poet's collective poems and independently. The book named Merge Reng is the second poetry book of Sohrab Sepehri and the first poetry book of Heşt Ketab, which consists of Sepehri's collective poems. It was published in 1330/1951, when Sepehri was just 23 years old. In this book, which includes Sohrab's youth period poems, there are 22 poems and the book is seventy-one pages. 4 of these poems were sung in the form of square quatrains, and the remaining 18 poems were written in Nimai style. The present study aims to contribute to a better understanding of the poems of Sohrab, who is also known and loved in our country, and especially his book Merge Reng, through his poetry translations, and to introduce the poet and his aforementioned book to Turkish readers.

Keywords: Merge Reng, Persian, poem, Sohrab Sepehri, The Death of Color

چکیده

سهراب سپهری یکی از مهم‌ترین شاعران است که به عنوان پنج ستاره شعر نو ایران شناخته می‌شود.

سهراب هر دو او بر شاعرانی که هم عصر او بودند و نیز شاعرانی که بعد از او آمدند تأثیر گذاشت. آثار او هم در ایران است و هم در خارج از ایران بسیار محبوب و خواننده شده است. اشعار سهراب به زبان های مختلف از جمله ترکی ترجمه شده است. مطالعات آکادمیک متعددی در داخل و خارج از ایران درباره این شاعر انجام شده و آثار فراوانی نوشته شده است. رنگ مرگ، کتاب دوم سهراب سپهری است، کتاب هشت مشتمل بر اشعار جمعی سپهری اولین کتاب شعر است. در سال ۱۳۳۱/۱۳۹۱ سپهری هنوز نرفته بود در ۳۲ سالگی منتشر شد. در این کتاب که شامل اشعار دوران جوانی سهراب است، ۲۲ شعر و کتاب هفتاد و یک صفحه است. ۴ مورد از این شعرها در قالب چهارپاره سروده شده است و ۸۱ شعر باقی مانده به سبک نیمایی سروده شده است. کتاب «رنگ مرگ» هم در مجموعه اشعار این شاعر و هم به صورت مستقل، به ترکی ترجمه شده است و منتشر شده است. هدف آن تحلیل زبانی و محتوایی اثر، معرفی شاعر و کتاب مذکور به خوانندگان ترک است تا به درک راحت تر اشعار سهراب که در کشور ما شناخته شده و محبوب است و مخصوصا کتاب رنگ مرگ، کمک کند.

کلید واژگان: رنگ، فارسی، شعر، سهراب سپهری

Geliş Tarihi/Received: 21.12.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 27.01.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

İsmail SÖYLEMEZ

E-posta: soylemezismail@hotmail.com

Cite this article: Söylemez, İ. (2022). The Importance of The Death of Color Book in Sohrab Sepehri's Poetry View. *A Journal of Iranology Studies*, 17, 9-16.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Aslen Kaşanlı olan Sohrab Sepehri, 15 Mêhr hş. 1307/5 Ekim 1928 tarihinde, Kum'da dünyaya gelmiştir. Şair, doğumundan kısa bir süre sonra annesiyle Kaşan'a dönmüştür. Kaşan'ın oldukça geniş ve saygın ailelerinden birine mensup olan Sohrab, şiir ve sanat ehli bir aile ortamında yetişmiş ve edebiyatla, sanatla ilişkisi de bu aile ortamında başlamıştır. Daha sonra Güzel Sanatlar Fakültesinde eğitim görmüş ve hayatını sanatından kazanmaya çalışmıştır.¹

Ardında on şiir kitabı, iki anı kitabı ve çok sayıda tablo bırakan şair ve ressam Sohrab Sepehri'nin ilk şiir kitabı *در کنار چمن یا آرامگاه عشق /Çimenliğin Kenarında veya Aşkın Türbesinde* ismiyle 1326/1948 yılında yayımlanmış olup Sohrab'ın gençlik dönemi şiirlerini ihtiva etmektedir. İkinci şiir kitabı *رنگ مهر/Rengin Ölümü*, 1330/1952 yılında yayımlanmış ve şairin daha sonraları ilk şiir kitabı olarak kabul ettiği kitaptır. Üçüncü kitabı olan *ندگی خوابها /Düşlerin Yaşamı* 1332/1954 yılında, dördüncü şiir kitabı *آوار آفتاب /Güneş Göçüğü* 1340/1962 yılında, yine aynı yıl beşinci şiir kitabı olan *شرق اندوه /Kederin Doğusu*, altıncı şiir kitabı *صدای پای آب /Suyun Ayak Sesi* uzun ve tek şiirden oluşmuş olup ilk defa 1344/1966 yılında *آرش /Arêş* dergisinde yayımlanmıştır. Yedinci şiir kitabı ise *مسافر /Yolcu* adıyla, yine uzun ve tek bir şiirden olarak 1345/1967'de *آرش /Arêş* dergisinde yayımlanan şiirden oluşmaktadır, şairin sekizinci şiir kitabı olan *حجم /Yeşil Hacim* 1346 yılında yayımlanmıştır. Sohrab'ın dokuzuncu ve son müstakil şiir çalışması olan *ما هیچ ما نگاه /Biz Hiç Biz Bakış* kitabı 1356/1978 yılında, onuncu ve son çalışması ise ömrünün son günlerinde, 1356/1978 yılında *هشت کتاب /Sekiz Kitap* adıyla yayımlanmış olan toplu şiirleridir. Şair toplu şiirlerine ilk çalışması olan *در کنار چمن یا آرامگاه عشق /Çimenliğin Kenarında veya Aşkın Türbesinde* başlıklı kitabını almamıştır.

Sepehri'nin şiir çalışmalarına ilaveten, iki kitabı daha vardır. Bunlardan ilki sağlığında kendisi tarafından kaleme alınmış ancak ölümden sonra yayımlanmış olan *مافی ادا /Mavi Oda* isimli kitabıdır. İkinci kitabı ise kardeşi Periduxt Sepehri tarafından hazırlanan ve Sepehri'nin yayımlanmamış şiirleri ile notlarını içeren *سفرم در سهراب /Hâlâ Yoldayım* adlı kitabıdır.²

Şairin ayrıca dergilerde yayımlanmış ancak kitaplaşmamış çeşitli dillerden Farsçaya yaptığı çok sayıda şiir çevirisi de bulunmaktadır. Sohrab'ın bu çevirileri, değişik zamanlarda çeşitli dergilerde yayımlanmış olup toplu halde yayımlanmamıştır. Sohrab Sepehri ile ilgili kaleme alınmış eserlerde yer alan rivayetlerden anlaşıldığı üzere yaklaşık bin adet tablosu olan Sohrab'ın tablolarından oluşan iki albümü yayımlanmışsa da resimleri bir bütün halinde henüz yayımlanmamıştır.³

Bu çalışmada incelenen *رنگ مهر/Rengin Ölümü* kitabı, 1330/1951 yılında, Sepehri, Tahrân Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne başladıktan 3 yıl sonra, yani şair henüz 23 yaşında iken yayımlanmıştır. *جام جم* dergisinin sorumlu müdürü Şahpur Zendniya'nın ayrıntılı ön sözüyle yayımlanan 71 sayfalık bu kitapta 22 şiir bulunmaktadır.⁴ Bu şiirlerden dört tanesi *çeharpare/dörtlük* şeklinde söylenmiş olup geri kalan 18 şiir ise İran edebiyatında Nimai tarz olarak bilinen ve aşağıda detaylı bir biçimde belirtilecek olan serbest şiir tarzında yazılmıştır.

Sohrab'ın رنگ مهر/Rengin Ölümü Adlı Eseri

Sohrab Sepehri'nin *رنگ مهر /Rengin Ölümü*'nü kaleme aldığı dönem, klasik İran şiirindeki beyit anlayışının, klasik aruz vezni ve kafiye uygulamalarının yavaş yavaş sorgulanır olduğu ve Nima Yuşic'in başlattığı serbest şiir akımının giderek yerleşip destek görmeye başladığı bir dönem olarak bilinmektedir. Bu anlayış, şiire söyleniş rahatlığı getirmiş, kafiye ve vezni günün koşullarına göre yorumlanmış, şiiri halkın kendi konuşma diline yaklaştırarak günlük hayatın içine dahil etmiştir. Bu şiirde, vezin ve kafiye yok değildir; yeni yorum ve kullanımlar vardır. Şiirdeki akıcılık, kelime tekrarları iç ahenk ile sağlanmıştır. Bu yeni şiir anlayışında ahenği sağlayan unsurlar, bazen mısra içlerine kaymış bazen de metnin bütününe yayılarak görev icra etmiştir.

Bu dönemde ortaya çıkan serbest şiir tarzının önemli temsilcilerinden biri de bu dönemde eser vermeye başlamış olan Sohrab'dır. Sepehri'nin *رنگ مهر /Rengin Ölümü* kitabı, modern İran şiirinin öncüsü sayılan Nima'nın etkisinde kaleme alınmış şiirlerden oluşur. Sohrab, şairliğinin yanı sıra aynı zamanda usta bir ressamdır. Bir ressam olarak kitabına *رنگ مهر /Rengin Ölümü* ismini seçmiş olması dikkat çekicidir. Kitaba ismini veren *رنگ مهر* şiirindeki *rengin ölümü* ifadesi aynı dönemde Celal Alê Ehmed'in kavramlaştırdığı *بازگشت /Batılılaşma*'yı hatırlatır gibidir. Modernleşme ile birlikte dönüşmeye ve giderek yozlaşmaya başlayan toplumda bu değişime duyulan bir tepkinin ifade edilmeye çalışıldığı, modernizmin hızlı bir şekilde dönüştürmeye başladığı toplumun giderek kendi kültüründen uzaklaşmasına, dilin giderek daha zayıf bir şekilde kullanılmasına, sosyal hayatın asıl renginin yok olmasına itiraz eden şair bu değişim durumunu renk değişimi/renk solması üzerinden anlatmakta ve bunu da asıl rengin siyah renkte kaybolması bilgisinden hareketle gündüzün geceye yenik düşmesini anımsatarak rengin geceye yenik düşmesi şeklinde ifade etmektedir.

رنگ مهر /Rengin Ölümü modern hayat algısının insan üzerindeki olumsuz etkisine duyulan tepkinin ifadesi olarak değerlendirilebilir. Şair bunu rengin ölümü imgesini kullanarak vermektedir. *Gececin kıyısında bir renk, sessizce ölmüştür* ifadesi, bu ölüme karşı bilinçsiz duruşun, farkındalık yokluğunun çaresizliğine karşı yükselen bir itiraz olarak değerlendirilebilir. Şair, rengin ölümü imgesi gibi okurun ilk defa karşılaştığı çarpıcı bir kullanımla toplumdaki değişime dikkat çekmek ve farkındalık yaratmak istemiştir. Rengin teşhis sanatı ile kişiselleştirilmesi ve canlı bir varlık gibi öldürülmesi, şairin amacını zihinlere âdeta kazımaktadır.

رنگ مهر /Rengin Ölümü kitabındaki şiirlerde, henüz şairin şiir tarzı itibarıyla sonraki kitaplarında iyice belirginleşen sanatsal bağımsızlığını tam olarak kazanmamış olduğu, Siyaveş Kêsrâyî, Feridun Tevelleri, Gulçin Gilani ve Nima'nın ilk dönem şiirlerinin etkisinin olduğu dikkat çekmektedir. Kitaptaki şiirler ya *çeharpare/dörtlük* şeklinde kaleme alınmış ya da uzun ve kısa mısralardan oluşan bir ahenk ile yazılmıştır. Genelde vezin ve musiki uyum içerisindedir. Serbest şiirine yöneltilen kafiye odaklı eleştirilere karşın bu şiirlerde özellikle son kafiye duyarlılığı dikkat çekmektedir.⁵

Bu kitapta, düş rengi, varlık rengi, ömür gecesi, serap aldanışı, zaman rüzgârı, zaman saati, idrak çeşmesi, beyin mezarı, tufan zinciri, şiir otu, suyun yanağı, bataklığın gözü, rüzgârın ayağı, kaşın

1 Ayrıntılı bilgi için bkz. Söylemez, İ. (2014).

2 Bkz. Söylemez, İ. (2017).

3 Ayrıntılı bilgi için bkz. Söylemez, İ. (2014).

4 Lengerudi, Ş. (1390), s. 507.

5 Muradikuçi, Ş. (1380), s.24.

damı, elektrik yılı, gecenin nefesi, gecenin memesi, zamanın dudağı, varlığın damarı, sükutun kulağı, varlık duvarı, lahza duvarı, yankı küpesi gibi kendisinden önceki İran şiiri ile kıyaslandığında çok yeni ve oldukça farklı olan çarpıcı özgün imgeler dikkat çeker.

Çağdaş edebiyat eleştirmenlerinden محمد حقوقی/Mohammed Hoquqi, *مرگ/Rengin Ölümü*'ndeki çeharparelerde o dönemin romantik izlerinin görüldüğünü söylerken⁶ Lengerudi de *مرگ* 'deki imge, doku, vezin ve mazmunların keskin bir Nima etkisi taşıdığını ifade etmektedir.⁷ Modern şiirin öncüsü olarak kabul edilen Nima *بیتیمی/bütün* dönem şairlerini etkilemiş olduğu gibi Sohrab'ı da derinden etkilemiş olduğu durumu bu konuda fikir beyan eden hemen hemen herkesin ortak düşüncesidir.

مرگ'in Dil ve İçerik Yönünden İncelenmesi

Sepehri, bu kitabında daha çok maddi dünyayı anlatır. Sıradan halkın dertleri ile dertlenir. Kullandığı imgeler orijinal, terkipleri çarpıcı ve sıradışı ancak imge ve terkipleri okuştururken kullandığı kelimeler son derece sade, günlük hayattaki dilde yoğunlukla kullanılan kelimelerdir. Farklı ve orijinal olan ise Sohrab'ın bu kelimeleri kullanma şeklidir. Dil özellikleri itibarıyla oldukça anlaşılır olan bu terkipler şiir dili itibarıyla, şiirin iç sesinin anlaşılması açısından oldukça zorlayıcıdır. Sohrab'ın *مرگ/Rengin Ölümü*'nde kullandığı dil sonraki kitaplarına nazaran son derece açıktır. Sonraki kitaplardaki dilin daha da ağırlaştığı görülmektedir.

Edebiyat eleştirmeni تورابی/Turabi de kitap hakkındaki değerlendirmesinde şu ifadeleri kullanır: "*Kitabın ilk şiirlerine göz atıldığında, şiirlerin toplumsal bir dili kuşanmış olduğu, şairin bu şiirlerde kendi sosyal çevresinden konuştuğu dikkat çekmektedir.*"⁸ İran edebiyatının önemli eleştirmenlerinden birisinin bu değerlendirmelerine rağmen Sohrab'ın şiirinin sonradan başta Şamlu olmak üzere birçok kişi tarafından toplumdan uzak yaşayan biri olarak değerlendirilmesi dikkat çekicidir. Oysa şair, seslendirilmeye pek uygun olmayan ve daha çok sadece okunmak üzere kaleme aldığı şiirlerinde dönemin genel beğeni düzeyini de dikkate almakta ve çok aykırı yazmamaya özen göstermektedir.

insanların soluğu نفس آدم ها
bütünüyle solmuş. سر به سر افسرده است.
havanın şu solgun köşesinde bir dünya روزگاری است در این گوشه پژمرده هوا
*her neşe ölmüştür.*⁹ هر نشاطی مرده است.

kim haberi ne zaman alır viranemden?
yanık yüreğime söyleyeceğim var söylenecek.
ne zaman sona erer benim efsanem?¹⁰

Yukarıya alıntılanan örneklerde de görüleceği üzere bu şiirlerde Sohrab'ın dönemin genel geçer şiir formuna ve kaidelerine uyum sağladığı, genel beğeniye önemseddiği dikkat çekmektedir. İlk defa Sohrab'ın şiirlerini okuyacak olan günümüz şiir okuyucusu için bu kitapta özellikle de kitabın ilk şiirlerinde kullanılan dil özellikleri itibarıyla Farsça açısından yeni olan fazla birşey yoktur. Ancak, ifade edildiği üzere dilin kullanım alışkanlığı itibarıyla çok yeni bir şiir dilinin olduğu söylenebilir. Dilin kullanım alışkanlığını değiştirerek yeni bir tarzda yazma-

ya başlayan aynı dönemde şiir yayımlayan diğer şairlerin ilk kitapları ile karşılaştırıldığında, Sepehri'nin bu ilk kitabının, çok daha başarılı, olgunlaşmış, özgün bir kitap olduğu, dil, yapı, ölçü, musiki, ahenk, kelime seçimi ve uyumu, imge kullanımı, bakış açısı, tahayyül açısından çok daha oturmuş, olgun bir şiir dili olduğu görülmektedir.

Bu kitabın, yukarıda alıntıları yapılmış olan *در قیر شب/Gecenin Karanlığında* ve *Duman Yükseliyor/دود می خوزد* başlıklı ilk iki şiirinde, sosyal bir bakış açısı dikkat çeker. Bu şiirler, bir yönüyle şairin topluma bakış açısını da ele vermektedir. Yalnızlık vurgusuyla başlayan şiir, çağrıya icabet edememenin çaresizliğini vurgular.

Kitabın üçüncü şiiri olan *سپیده/Şafak*, diğer şiirlere nazaran farklılık arz etmektedir. Doğal betimlemelerle örülmüş, renkler, ışıklar ve güzel doğa tasvirlerine yer veren bu şiir daha çok bir resim tablosunu andırmaktadır. Sohrab'ın bu ve buna benzer diğer şiirleri, şairin ressamlığını da ele verir niteliktedir. Şiirin başlığından itibaren önceki şiirlere nazaran daha umut aşılayıcı daha umut dolu olduğu dikkat çeker.

uzakta در دور دست
ansızın bir kuğu sığramış uykudan قویی پریده بی گاه از خواب
yıkarcı lacivert tozu ak kanatlarından. شوید غبار نیل ز بال و پر سپید.
ırmak kıyıları لبهای جویبار
dolup taşmakta ak yatağında fısıltı dalgasıyla.¹¹ لبریز موج زمزمه در بستر سپید

Sepehri, bu şiirinde adeta bir tabiat manzarasını resmetmektedir. Resmedilen tabloda, bir kuğunun ansızın uykudan sığraması, beyaz kanatlarındaki lacivert tozları temizlemesi dikkat çekici bir imgelemidir. Sohrab'ın şiir yolculuğunda sıklıkla kullanacağı renk imgelemi ve kullandığı renk seçimleri dikkate değerdir. Nitekim renkleri oldukça önemseyen ve bilinçli bir şekilde imgeleyen Sepehri, şiir yolculuğuna da rengi öldürerek başlar. *مرگ/Rengin Ölümü* tercihi bu renk simgeciğinin şair zihnindeki konumu itibarıyla de dikkate değerdir. *مرگ/Rengin Ölümü* imgesinde renge eşlik eden kelimenin de ölüm olması, şairin düşünce dünyasında rengi hayatın merkezine yerleştirdiğini ve hayatı renkler üzerinden okumaya çalıştığını göstermektedir. Sohrab, rengi varlığın ve var olmanın sembolü olarak kabul etmektedir. *Gecenin kıyısında bir rengin sessizce ölmesini* de yok olmanın, çöküşün ifadesi olarak kullanmıştır zira renk yaşamı simgelerken rengin solması, ölmesi de canlılığın, hayatın bitişini yani toplumsal ölümü anlatmaktadır.

مرگ/Rengin Ölümü kitabının 13 şiirinde renkten söz edilmektedir. Kitap boyunca, *bir rengin öyküsü, muamma rengi, suskun renk, düş rengi, devam rengi, rengin şafağı, varlık rengi, lezzet rengi* gibi ifadeler dikkat çekmektedir.

مرگ/Rengin Ölümü'nde yer alan 22 şiirden 14 şiir de ya doğrudan geceyi ya da geceyin meydana gelmiş olayları anlatmaktadır. Günbatımının anlatıldığı diğer şiir de bu sayıya eklenirse, geceyi anlatan şiir sayısı 15 olacaktır. Kitaptaki genel kullanım itibarıyla gecenin karanlık ve yalnız olduğu, yaşam renklerinin peşpeşe yitimi uğradığı, aydınlık dünyanın gecede kaybolduğunu, öldüğünü görmektir. Nitekim gecenin rengi de karamsarlığı, ümitsizliği, ölümü, yası ve yas rengini andırmasına siyahtır.

6 Hoquqi, M. (1379), s. 56.

7 Lengerudi, Ş. (1390), s. 512.

8 Torabi, Z. (1375), s. 17.

9 Sohrab Sepehri, *در قیر شب, Heşt Kêtab*, s. 11.

10 Sohrab Sepehri, *دود می خیزد/Dud Mi Khized*, a.g.e., s. 14.

11 Sohrab Sepehri, *سپیده/Sepide*, a.g.e., s. 17.

karanlık basıyor.
sakinleşiyor ova.
günün renkli öyküsü
sona ermek üzere.”¹²

Buradan hareketle, bu dönemde genç şairi meşgul eden algının dünyaya ve dünyada yaşayan insanlar değil, aksine dünyanın yazgısı, dünyaya egemen olan düzen ve yürürlükteki tezat olduğu görülmektedir. Gece ile gündüz, karanlık ve aydınlık, renk ve renksizlik, siyah ve beyaz kavramlarının sürekliliği amansız bir kavga içinde olduğu bir dünya açıkça dikkat çekmektedir. Karanlık ve siyahlığa gömülmüş bir dünyada şair, ışık ve aydınlığı aramaktadır. Zira şaire göre bu ışık ve aydınlık, dünyayı aydınlatacak ve varlığı kendi aslına döndürebilecektir.

Sohrab'ın şiirinde kullandığı iki renk, lacivert ve beyazdır. Mavinin koyu tonlarından biri olan lacivert renginin düşüncenin sembolü olarak da kullanıldığı, sezgileri güçlendirdiği, karar vermeyi kolaylaştırdığı, sonsuzluğu, otoriteyi ve verimliliği simgelediği kabul edilmektedir. Lacivert aynı zamanda fazla göze batmayan bir renk olması ile de şairin yalnızlığına ve münzeviliğine vurgu yapar niteliktedir. Günlük hayatta fazla göze batmayan bir renk olduğu için toplum içinde çok göze batmak istemeyenlerin de lacivert giymeyi tercih ettikleri bilinmektedir.

Sohrab'ın kullandığı diğer renk ise beyazdır. Bütün renkleri içerisinde barındıran beyaz renk, saflığın ve temizliğin simgesidir. Bu rengin soğukkanlılığı, asaleti, masumiyeti, istikrarı ve devamlılığı temsil ettiğine, huzur ve güven verdiği, düşünce gücünü arttırdığına inanılmaktadır. Aynı zamanda insana hüzün veren, dertlerini ve sıkıntılarını hatırlatan bir yanı da vardır. Belki de bu yüzden, Çinliler beyazın matem rengi olduğuna inanırlar. İran'da ise İsfahan'ın kırsalında yas törenleri için beyaz rengin tercih edilmesi oldukça ilginçtir. Sohrab'ın memleketi Kaşan'ın İsfahan'ın ilçesi olduğu düşünüldüğünde şiirdeki beyazın sosyal kültürdeki beyazla örtüşmesinin nasıl olduğu daha kolay anlaşılabilir.

Sepidê şiirinde bir kuğunun ansızın uykudan sıçraması, beyaz kanatlarındaki lacivert tozları temizlemesinde buluşan lacivert ve beyaz aynı zamanda şiirin devamındaki dizelerde gelen gölge ve aydınlığı, beyaz kışı ve karanlığı da sembolize etmektedir. Şairin bu şiirde oluşturduğu dar alanda, her şey beyaz ve aydınlık boşlukta/uzamda olup bitmektedir; *kumru, ırmak yatağı, gecenin aydınlığı, göl, mermer saray, bir kuğunun ansızın uykudan sıçraması, beyaz kanatlarındaki lacivert tozları temizlemesi* gibi ifadeler şiiri hep aynı doğrultuda sürüklemektedir. Örnek ifadelerden de anlaşılacağı üzere şiir aynı imgelem çerçevesinde dönüp dolaşan imgelerle örülmüştür.

Sıradan bir olayın anlatımına benzeyen bu son derece sade şiirde, Sohrab'ın sonraki şiirlerinin temel özellikleri arasında yer alacak olan iki özellik dikkat çeker: aydınlık ve beyaz boşluk ile renklendirme ve ışık oyunları. Şairin duygu birikimiyle beraber şiirinin derinliğine nüfuz eden bu özellikler, şiiri tılsımlı bir duruma sürüklemektedir. Sohrab Sepehri'nin tabiat ile güçlü bir bağı bulunmaktadır. Şairin bu bağı örnekleyecek şu iki alıntıya dikkat çekilmesi gerekir:

تیرگی می آید
دشت می گیرد آرام
قصه رنگی روز
می رود رو به تمام.

düşmüş günbatımı kızılığ
yer yer taşın üstüne.
dağ suskundur.
ırmak çağıldııyor.
kalmış ovanın eteğinde
mavi renkli bir harman.

birbirine karışmış gölgeler.
taş taşa ilişmiş.
pörsümüş bir gün geçiyor yoldan.
gözlerine yerleşivermiş bir keder
bir gülüşün ardından.¹³
veya

günbatımı kanatlanmış dağdan.
gözden kaybolmuş yolun ve yolcunun görüntüsü.
kuruntu dolu büyük bir keder.
kayalığa tünemiş.
karanlık vadinin içinde
bendin sükutu çatlamıştır.¹⁴

Yukarıya aldığımız şiirde ve kitaptaki diğer şiirlerde de görüleceği üzere günbatımı kızılığ, çağıldayan ırmak, suskun dağ, yoldan geçen gün, kanatlanan günbatımı, kuruntulu keder, bendin sükutu gibi imgeler dikkat çekmektedir. Bu ve buna benzer imgelerle bu kitapta sıklıkla karşılaşmak mümkündür. Tabiat dostu bir ruhun ifadesi olarak dikkat çeken bu mısralar ilerleyen yıllarda da Sohrab'ın şiirlerinde farklı biçimlerde kendisini ele verecektir. Bu doğacı yaklaşım, şairin toplumdan uzaklaşması, derin yalnızlığını doğa ile paylaşmasını işaret etmektedir. Sohrab'ın yalnızlığı kendisini toplumdan uzaklaştırmış olsa da onun toplumdan uzaklaşması şairi yalnızlığa itmemiştir. Yalnızlığı şairi, düşsel dünyaya yöneltmiştir. Şairin düşsel dünyasında zehirli bir gece hüküm sürmektedir, bu gece, kitabın ilk ve son şiirini sihirli bir şekilde kapsayan bir gecedir. Gece ise karanlıktır ve karanlık siyahtır. Siyah (ya da kara), aslında bir renk değil, tam olarak renksizliktir. Çünkü, aslında siyah renk yoktur. Bundan dolayı doğada siyah renk bulunmaz, fakat ışığı emen ve yok eden yerler siyah olarak algılanır. Işığı emen ve yok eden siyahın; hüznü, yalnızlığı, sıkıntıları ve endişeleri, karamsarlığı, ölümü sembolize ettiği kabul edilmektedir. Öte yandan siyah renk genellikle matem rengi olarak bilinir.

yokluğunun ardından, kaç zamandır
kendi damarlarına zehir akıtıyor bu
arsız büyü
sütü zehirlemek için¹⁵

از بی نابودیم دبری است
زهر ریزد به رگ های خود این جادوی بی آرم
تا کند لوده با آن شیر

Bu uzama varmadan evvel Sepehri, yalnızlıktan, eski zamanlardan, gecede yok olmaktan söz etmektedir. *ve دیوار* ve *روگ، نایاب*, böylesi bir düşüncenin eseridir. Burada şairin bizzat inşa ettiği ve örtü görevi gören bir duvar anlatılmaktadır, sözü edilen duvar şairi gerçek dünyadan uzaklaştıran bir duvardır.

ağır ve yüksek bir duvar ördüm ki
saklasın bakışından göze kötü görünen her şeyi
hayalimin varlık rengini vücutlarına bağladığı
o devlerin saldırısına kapasın yolu.¹⁶

ساختم دیوار سنگین بلندی تا ببوشاند
از نگاهم هر چه می آید به چشمان پست
و ببندد راه را بر حمله غولان
که خیالم رنگ هستی را به پیکر هایشان می
بست

Sonraki üç şiirde *deniz* ve *adam* / *nakiş-rol* / *macera*'da de görüldüğü üzere şair aslında tanıdık bir hikâye sun-

12 Sohrab Sepehri, *Ru be Qorub*, a.g.e., s. 28.

13 Sohrab Sepehri, *Ru Be Qorub*, a.g.e., s. 27.

14 Sohrab Sepehri, *Dereyi Khamush*, a.g.e., s. 41.

15 Sohrab Sepehri, *Sorudê Zehr*, a.g.e., 72.

16 Sohrab Sepehri, *Divar*, a.g.e., s. 51.

maktadır. Şair, olayları gayet sade bir şekilde yer yer adeta bir rapor sunar gibi aktarmaktadır.

*dalgalar, amansız,
yetiştirler yoldan
saldırı kibriyle dolu.
korkunç bir dalga
sahile vuruyor ve yutuyor
gecenin sabrı vücudundan söktüğü
bir gölgeyi.*¹⁷

امواج، بی امان
از راه می رسند
لبریز از غرور تهاجم
موجی پر از نهیب
ره می کشد به ساحل و می بلعد
یک سایه را که برده شب از پیکرش شکیب.

Sepehri'nin okuyucusu ve muhatabının bu gölgeyle veya denizin kendisini yuttuğu adamın gölgesiyle doğal bir iletişim kurması beklenir. Şairin bu adama dair sunduğu betim, zihin dünyasından gölge şeklinde teşekkül etmiş düşsel bir imgedir. Bu durum bir sonraki şiir olan *Sergožešt* şiirinde de mevcuttur. Sepehri, doğrudan okuyucuyu olayın merkezine çekmez, okuyucu doğrudan olaya dahil etmeye uğraşmaz. Sade bir olay raporu ile bilgilendirilmedi bulunmakla yetinir: balıkçı boğulmuştur. Aşağıya alıntıladığımız iki şiiri bu duruma örnek olarak verebiliriz.

*kalmış sahilde.
kayığın biri dökmüş geceyi onun üstüne,
cesedini karanlık bir yoldan
idrak acılığının derinlerine götürmüş
onu suya atacak
hiçkimse geçmiyor yoldan.*¹⁸

مانده بر ساحل
قایقی ریخته شب بر سر او
پیکرش را ز رهی نا روشن
برده در تلخی ادراک فرو.
هیچکس نیست که آید از راه
و به آب افکندش.

*biri dağın kayalıklarına tırmandı
ve kanlı tırnaklarıyla
bir taşın üstüne yonttu bir resmi ve ondan
sonra hiçkimse bir daha görmedi onu.
vücudundaki yaralardan kayalıklara dö-
kümüştü ve kurumuş kanlı rengi yağmur
yıkamış
tufan silip süpürmüş
ardında kalmış ayak izlerini.
gene de izini soracak olursan birilerinden
sesi geri gelmeyecek.*¹⁹

"یک نفر از صخره های کوه بالا رفت
و به ناخن های خون آلود
روی سنگی کند نقشی را و از آن پس ندیدش
هیچکس دیگر
شسته باران رنگ خونی را که از زخم تنش
جوشید و
روی صخره ها خشکید
از میان برده است طوفان نقش هایی را
که بجا ماند از کف پایش
گر نشان از هر که پرسى باز
بر نخواهد آمد آوایش.

Kanaatimizce *Rengin Ölümü'nün* en güzel ve en zor şiiri olan bu şiirinde, şair kendi derdini ve duygusunu anlatmaya yaklaşmış, imgenin şahsiliği nedeniyle bu kitabın diğer şiirlerinden daha çok okuyucuyla iletişim kurabilmiştir. Ancak bu kitaptaki şiirlerde de yoğun bir müphemlik olduğu için şiirin tekrar tekrar okunmasında dahi şairin doğrudan okuyucuyla konuşmadığı, okuyucuyu muhatap almadığı ya da öyle görüldüğü dikkat çekmektedir.

Şair hangi derdi anlatmaktadır? Kendisini böylesine kapalı bir şiiri yazmaya iten nedir? neden Sepehri, anlatmak istediğini açık bir şekilde değil de böylesine kapalı bir şekilde anlatmaktadır? Neden sözünü açık bir şekilde söylemekten kaçınır? İfade için neden sembollere ve işaretlere başvurur? Neden bulmaca gibi bir inşa tercihinde bulunur? Bu sırların ve gizemin keşfi, bizzat Sepehri'nin şiirini tanımayı ve düşüncesine ulaşmayı beraberinde getirir. Bu bağlamda öncelikle kitaba ismini veren *Rengin Ölümü* şiirine bakmakta fayda vardır.

Şiiri daha iyi anlamak adına bu önemli şiiri, birkaç bölüme ayırarak incelemek faydalı olacaktır. Şiir, rengin ölümünü haber vererek başlar:

gecenin kıyısında bir renk
sessizce ölmüştür.²⁰

رنگی کنار شب
بی حرف مرده است.

Şiirin birinci bölümünde, gecenin kıyısında bir rengin sessizce öldüğü anlatılırken, ikinci bölümde, gecenin damında öten bir kuş betimlemesi yer almaktadır. Gam tutkunu bir kuş etrafında örülen bu hikâye şiirin sonuna kadar devam eder:

sessizce geçmeli bu yolun kavşağından
bir renk bu sınırsız gecenin kıyısında ölmüştür.²¹

بی حرف باید از خم این ره عبور کرد
رنگی کنار این شب بی مرز مرده است.

Şiir kitaplarının ismi yahut kitaba adını verecek şiirin seçimi oldukça önemsenmektedir. Seçilecek ismin kitabı kısmen de olsa anlatması beklenir. Sepehri de *Reng* şiir başlığını kitabına ad olarak seçecek kadar önemsemiştir. Şair, hikayesini anlatmaya devam etmektedir. Okurun bu şiire girebilmesi için Sepehri'nin aynı zamanda bir ressam olduğunu hatırlaması gerekecektir. Bilindiği üzere bir şair için kelimenin ve sözün ifade ettiği anlamı ressamın renklerde bulurlar. Nitekim rengin simgesel ifade yeteneği şiir dilinden de uzak değildir.

Gecenin bütün renkleri öldürdüğü, yok hükmüne indirmediği, siyahtan oluşan tek renkliliği meydana getirdiği bilinmektedir, ancak siyahın bizzat kendisinin de yaygın görüşte olduğu üzere netice itibarıyla bir renk olduğu kabul edilirse siyah olarak gecenin bütün renklerin yerini aldığı görülmektedir. Elbette ki şair, gecenin kıyısında bir rengin sessizce öldüğünü söylerken siyahın da bir renk olduğunu vurgulamaktadır. Aksine, bir rengin yenilemek öldüğünü söylerken, *yenilgi* kelimesinin mutlak anlamda bir rakip gerektirdiğini bu rakibin de bizzat gecenin siyah rengi olduğunu, yenilen rengin ise yaşamın aydınlık renkleri olduğunu ifade etmektedir. Sepehri gibi çok renkli bir hayal dünyasına sahip birisi için bu büyük bir olaydır. Sepehri, bunun hemen ardından, *yenilgi* gecesinden söz eden küçük bir kuşu hatırlar. Fakat sözü edilen hangi *yenilgi* olduğu henüz bir muammadır. Bu şiirde *yenilgi*yle sonuçlanabilecek bir kavgadan ya da bir savaştan söz edilmemiştir. Şair, açıklayıcı olabilecek bu sahneleri kendi hayal dünyasında saklamaktadır.

*rengin bu yenilgisinde
dağılmış her şarkının düzeni
yalnız korkusuz kuşçağızın sesi
sade sükutun kulağını süslemekte
yankı küpesiyle.*²²

در این شکست رنگ
از هم گسسته رشته هر آهنگ
تنها صدای مرغک بی باک
گوش سکوت ساده می آراید
با گوشواره پژواک

Şiirin henüz başında yol kıyısında ölen rengin, *yenilgiye* uğramış renk olduğu daha net bir şekilde ifade edilmektedir. O halde renk ile kuş veya gece kuşu arasında bir savaşın başlamış olması gerekir. Şairin düşlemindeki unsurlar olan renk, kuş, gece yavaş yavaş bir araya toplanırlar ve resim tamamlanır. Bu bakış açısını kitabın muhtelif şiirlerinde görmek mümkündür.

Sepehri'nin bu kitabında dört adet çeharpareden/dörtlükten başka klasik şiirin etkisinden söz etmek zordur. Ancak Nimai tarzda ve vezinlerle yazılmış bu dört çeharpare ve kitabın diğer şiirleri Sohrab'ın vezindeki başarısını, klasik şiir geleneğindeki aruz kuralına olan aşinalığını ve şiir musikisindeki ustalığını gözler önüne sermektedir.

17 Sohrab Sepehri, *Derya ve Merd*, a.g.e., s. 58.

18 Sohrab Sepehri, *Sergožešt*, a.g.e., s. 64.

19 Sohrab Sepehri, *Neqş*, a.g.e., s. 60.

20 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., 54.

21 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., 54.

22 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., 54.

uzun zamandır bu söğüt dalına
muamma renkli bir kuş konmuş.
ne bir ses ne de bir renk var ona eşlik edecek.
ben gibi yalnız mı yalnız bu diyarda.²³

Veya;

insanların soluğu
bütünıyla solmuş.
havanın şu solgun köşesinde bir dünya
her neşe ölmüştür.²⁴

Sohrab, örneklerde de görüldüğü üzere Nima'nın şiirinden ve klasik şiir geleneğinden edindiği bu musiki ve vezin konusundaki birikim ile, rahatlıkla mısraları kısaltarak veya uzatarak şiiri oluşturabilmektedir.

yalnız ve sahilde,
bir adam geçiyor yoldan.
ayağının dibinde
deniz, hep ses.
gece, yükselen dalgalarda çıldırmış.
cesedin korkunç rüzgarı
sahile ve adamın gözlerine yöneliyor
tehlikeyi arttırıyor.²⁵

Ya da;

ve kanlı tırnaklarıyla
bir taşın üstüne yonttu bir resmi ve ondan
sonra hiçkimse bir daha görmedi onu.
vücudundaki yaralardan kayalıklara dökül-
müş ve kurumuş kanlı rengi yağmur yıkamış
tufan silip süpürmüş
ardında kalmış ayak izlerini.²⁶

نگ / Rengin Ölümü kitabında dikkat çeken başka bir özellik ise kafiye konusudur, özellikle de son kafiye ısrarı dikkat çekicidir. Şairin redif, kafiye ve tekrara fazlasıyla özen göstermesi, her bölümün sonunda tekrar etmesi, şiiri sınırlamakta ve şiire klasik bir görünüm vermekte ise de şairin bu dönemde yoğun bir şekilde etkisinde olduğu Nima'nın kafiye yüklediği anlamın zil²⁷ özelliğini hatırlamak gerekir. Bu kitaptaki kafiye ısrarı özellikle de Nima'nın şiirini ve Nima'nın kafiyenin şiirdeki görevine dair düşüncesini akla getirmektedir. Örneğin, aşağıdaki alıntılarda kafiye duyarlılığı dikkat çeker: /bended-hended/, /pest-best/, /reng-aheng/, /bak-pejovak/.

gecenin büyücü eli
kapar kapıyı ben ve gam üstüne.
ben çirpindikça,
o bana gülüyor.²⁸

veya;

دیر زمانی است روی شاخه این بید
مرغی بنشته کو به رنگ معماست
نیست هم آهنگ او صدایی، رنگی
چون من در این دیار، تنها، تنهاست.

نفس آدم ها
سرپس افسرده است
روزگاری است در این گوشه پژمرده هوا
هر نشاطی مرده است.

تنها و روی ساحل،
مردی به راه می گذرد
نزدیک پای او
دریا، همه صدا.
شب، گیج در تلاطم امواج
باد هراس پیکر
رو می کند به ساحل و در چشم های مرد
نقش خطر را پر رنگ می کند.

و به ناخن های خون آلود
روی سنگی کند نقشی را و از آن پس ندیدش
هیچکس دیگر
شسته بلان رنگ خونی را که از زخم تنش جوشید و
روی صخره ها خشکید.
از میان برده است طوفان نقش هایی را
که بجا ماند از کف پایش.

دست جادویی شب
در به روی من وغم می بندد
می کنم هر چه تلاش
او به من می خندد

etrafıma sert ve sağlam duvarlar örmek için,
beraberimde getirdim uzun yoldan
sert ve ağır taşları yalın ayak.
ağır ve yüksek bir duvar ördüm ki
saklasın bakışımın göze kötü görünen
her şeyi
hayalimin varlık rengini vücutlarına bağladığı mi بست
o devlerin saldırsına kapasın yolu.²⁹

veyahut;

rengin bu yenilgisinde
dağılmış her şarkının düzeni
yalnız korkusuz kuşçağızın sesi
sade sükutun kulağını süslemekte
yankı küpesiyle.³⁰

Öte yandan Sepehri, şiirde iç hareketliliği de büyük önem vermektedir. Bu nedenle de çoğu şiirinde şiirin ilk imgesini bir şekilde şiirinin sonunda tekrar eder. Şu şiirde yalnızlık, suskunluk, gecenin zifiri karanlığı gibi kullanımlar şiirin ilk imgesini bir şekilde sürekli tekrar etmektedir.

kaç zamandır bu yalnızlıkta
dudakta suskunluğun rengi.
uzaktan bir ses çağırıyor beni,
lakin ayaklarım gecenin zifiri karanlığında.³¹

Aynı imge biraz değişiklikle suskunluk, gecenin karanlığı gibi ifadelere şiirin sonunda tekrar karşımıza çıkmaktadır.

kaç zamandır tıpkı benim gibi
herkesin dudağında suskunluğun rengi.
hiçbir hareket yok bu suskunlukta:
eller, ayaklar gecenin karanlığında.³²

Bu tekrarlara örnek olması için şu dizelere de bakmakta fayda vardır. İlk kullanımda vurgu gecenin kıyısı üzerindeyken ardından gelen ikinci kullanımda vurgu renge yönelmiştir ancak her iki dizenin de temel yargısı ölüm üzerine yoğunlaşmıştır.

Gecenin kıyısında bir renk
Sessizce ölmüştür.³³

رنگی کنار شب
بی حرف مرده است.

Bir rengin gecenin kıyısında öldüğü ifadesi şiirin hemen başında yer almasına rağmen şiirinin sonunda tekrar ama bu kez küçük bir değişiklik ile yinelenmiştir:

Sessizce geçmeli bu yolun kavşağından
bir renk bu sınırsız gecenin kıyısında ölmüştür.³⁴

بی حرف باید از خم این ره عبور کرد
رنگی کنار این شب بی مرز مرده است.

Sepehri'nin, bir forma ulaşmak için bu tekrarlara başvurduğu düşünülebilir. Sonuç olarak da şairin, sağlam bir iskelet ile oluşturulmuş bir şiire ulaştığı ifade edilebilir. Sepehri'nin kullandığı imgeler zihni zorlayıcı niteliktedir. Bu imgeler, okuyucu için anlaşılması oldukça güç ve okuyucu yoran imgeler olabilmektedir.

23 Sohrab Sepehri, *Morq-i Moemma*, a.g.e., s. 20.

24 Sohrab Sepehri, *Der Gir-i Şeb*, a.g.e., s. 11.

25 Sohrab Sepehri, *Derya ve Merd*, a.g.e., s. 57.

26 Sohrab Sepehri, *Nakş*, a.g.e., s. 60.

27 Nima, kafiye değişikliğini anlatıdaki konu değişimiyle olması gerektiğini savunmakta, kafiye bir nevi modern yazı geleneğindeki paragraf rolünü yüklemektedir.

28 Sohrab Sepehri, *Der Qirê Şeb*, a.g.e., s. 11.

29 Sohrab Sepehri, *Divar*, a.g.e., s. 51.

30 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., s. 54.

31 Sohrab Sepehri, *Der Qirê Şeb*, a.g.e., s. 11.

32 Sohrab Sepehri, *Der Qirê Şeb*, a.g.e., s. 11.

33 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., s. 54.

34 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., s. 54.

hayalimin varlık rengini vücutlarına bağ-
ladı

o devlerin saldırısına kapasın yolu³⁵

Yine aynı tarzdaki şu dizelerdeki ifadelerin anlam alanında dolaşıp duran okuyucunun şiire girebilmek için oldukça fazla emek sarfetmesi gerektiği görülmektedir.

artık ne planlar yapıyorsun yaşam aldatmacası
duvar süsünün hayreti olan bu yalnızlıkta³⁶

Şiirde kullanılan terkipler, zihinsel kavramların peşpeşe kullanımı, teşhis ve ifade tarzı ise Sohrab'ı, Hint üslubuna yaklaştırmaktadır. Özellikle de iki mısranın uzunluğuna uyum sağlayabilmek adına söylenmiş olan ikinci bölüm, rahatlıkla Hint üslubunun tek beyitleri ile kıyaslanabilir; ancak, Sepehri şiirinin temel özelliği olarak yukarıda da alıntılanan örneklerde görüldüğü üzere özgün imgeler, düşsel tanımlamalar ve bu imgelerin kullanım tarzı, eşyaya alışılmadık bir şekilde kişisellik atfetmesi, teşhis sanatına sıklıkla başvurması olarak ifade edilebilir. Başka bir ifadeyle Sepehri'nin şiirinin bir teşhis şiiri olduğunu söylemek de mümkündür. Bu şiirde her şeyi canlı ve hareketli olarak resmeden bir şiirden söz edilebilir. Sohrab'ın şiirinde her şey, hatta doğada var olan en küçük ayrıntı dahi ruh, hareket, irade, his ve duygu sahibidir.

Nitekim şairin kitap isimlerine bakıldığında, bu vurgu net bir şekilde görülmektedir. Şairin sekiz kitabından; *Rengin Ölümü*, *Rüyaların Yaşamı*, *Güneşin Göçüğü*, *Kederin Doğusu*, *Suyun Ayak Sesi*, *Yolcu*, *Yeşil Boşluk* isimli kitaplardan Rengin Ölümü, Rüyaların Yaşamı, Suyun Ayak Sesi, Güneşin Göçüğü olmak üzere dört kitabın isminde doğrudan teşhise başvurduğu görülmektedir. Kederin Doğusu ve Yeşil Boşluk, Biz Hiç Biz Bakış ise beşer merkezietçi bir ifade ile isimlendirilmiştir. Sohrab'ın şiirinde doğa ve insan sürekli bir geçişgenlik arz etmektedir.

Sepehri'nin şiirinde her şey canlı ve hareket halindedir. Doğanın en aciz, en sıradan, küçük parçaları dahi bir ruha, iradeye, duyguya sahip ve hareketli bir döngü içerisinde. Bu hareketliliği daha yakından görebilmek için şu alıntılara yoğunlaşmak yeterli olacaktır.

gecenin kıyısında bir renk
sessizce ölmüştür.³⁷

yalnız korkusuz kuşçağızın sesi
sade sükutun kulağını süslemekte
yankı küpesiyle.³⁸

gece ayaklanmış.
bakakalmış bakışı
benim penceresinin çerçevesine.³⁹

Ölmek, nefes almak, yaşamak, yürümek, konuşmak ve benzeri eylemler canlılara ait yaratılış özellikleridir. Sepehri, teşhis yoluyla bu özellikleri cansız varlıklara yüklemektedir. Bu kişiselleştirmelerin yanı sıra şairin yoğun olarak kullandığı istiare ve tamlamaları da göz ardı etmemek gerekir. Aynı şekilde, hayal rengi, varlık rengi, ömür gecesi, serap yanığı, zaman rüzgarı, zaman saati,

و ببنده راه را بر حمله غولان
که خیالم، رنگ هستی را، به پیکر هایشان می
بست.

چه دیگر طرح می ریزد فریب زیست
در این خلوت، که حیرت، نقش دیوار است؟

چهارم دویده سایه و روشن
لغزان میان خرمن دوده
شیتاب می فرورد در آذر سپید.
همپای رقص نازک نیزار
مرداب می گشاید چشم تر سپید

رنگی کنار شب
بی حرف مرده است
تنها صدای مرغک بی باک
گوش سکوت ساده می آراید
با گوشواره پژواک.
شب ایستاده است
خیره نگاه او
بر چارچوب پنجره‌ی من.

رخنه ای نیست در این تاریکی
در و دیوار به هم پیوسته
سایه ای لغزد اگر روی زمین
نقش و همی است ز بندی رسته.
نفس آدم ها
سربسر افسرده است
روزگاری است در این گوشه پژمرده هوا
هر نشاطی مرده است.

می خروشد دریا
هیچکس نیست به ساحل پیدا
لکه ای نیست به دریا تاریک
که شود قایق
اگر آید نزدیک

idrak çeşmesi, tufan zinciri, şiir otu, suyun yanağı, bataklığın gözü, rüzgarın ayağı, kaşın çatısı, elektrik yılanı, gecenin nefesi, gecenin memesi, zamanın sahili, varlık damarı, sükût kulağı, varlık duvarı, an duvarı gibi sembolik istiareli anlatım sunan imgeler da dikkat çekicidir.

Sepehri'nin bu şiirleri fantastik ve anlaşılması zor şiirler olarak kabul edilmektedir. Tıpkı sadece izlemeye koyulabileceğiniz güzel bir tablo gibi. Dokunamayacağınız, el süremeyeceğiniz, okşayamayacağınız, sadece hissedebileceğiniz bir tablo. Bu nedenle de Sohrab'ın bu şiirlerdeki dünyası soyut ve tecrit edilmiş kendi dünyasıdır. Sadece izlenebilen, içine girilemeyen bir dünyadır. Sepehri'nin bu şiirlerdeki ben'i şahsi bir ben'dir. Sen ve diğer şiir okurlarından ayrı bir ben. Yalnız ve ulaşılamaz bir noktada, okuyucunun göremeyeceği ancak sesini duyabileceği bir noktada duran bir ben.

Sohrab Sepehri'nin şiiri, seslendirilebilen bir şiirden öte hissedilen, duyumsanabilen bir şiirdir. Şiirdeki dünya soyut bir dünyadır. Sohrab'ın şairi ben'i, şiirlerinde olabildiğince kişiselleştirmiştir. Şairi şiirinin içinde görmeyen okur, onu sesini duyurabilen bir konuma yerleştirmiştir.

Şairin Rengin Ölümü'ndeki şiir dili, sade, akıcı, samimidir. Bu kitapta şairin kelime kadrosunun kısıtlı olmasına rağmen onu çağdaşlarından ayırıp kendi özelliklerini belirginleştiren bir dil yapısına sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Şair, bu kitapta kullandığı şiir dili ile çağdaşlarından ayrılmaktadır. Özellikle düşünce ve düşünlem bakımından net bir farklılık dikkat çekmektedir.

birbirine koşmuş gölge ve ışık.
kaygan harman yeri.
beyaz Azer'de⁴⁰ parlıyordu gece böceği.

sazlığın zarif dansındaki ahenk
bataklık açar ıslak gözünü beyaz.⁴¹

Sepehri'nin *Merge Reng* kitabında, birkaç dörtlük kullanması, yer yer aruz vezne başvurması, mısraları uzatıp kısaltarak kullanması ve özellikle son kafiye vurgusu ise Nima'nın etkisini göstermektedir.

bu karanlıktan bir çıkış yolu yok:
kapı ve duvar kenetlenmiş.
yeryüzünde kayarsa eğer bir gölge
resmidir zincirinden boşalmış kuruntunun.

insanların soluğu
bütünüyle solmuş.
havanın şu solgun köşesinde bir dünya
her neşe ölmüştür.⁴²

veyahut,

çığlık çığlığa deniz.
hiç kimse bulunmuyor sahilde.
denizde bir leke bile değil karanlık
ki kayık olsun
eğer yakına gelirse.⁴³

35 Sohrab Sepehri, *Divar*, a.g.e., s. 51.

36 Sohrab Sepehri, *Vehm*, a.g.e., s. 67.

37 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., s. 54.

38 Sohrab Sepehri, *Merge Reng*, a.g.e., s. 54.

39 Sohrab Sepehri, *Nayab*, a.g.e., s. 48.

40 Miladi takvimde 21 Kasım-21 Aralık arasına denk gelen ay ismidir.

41 Sohrab Sepehri, *Sepide*, a.g.e., s. 17.

42 Sohrab Sêphri, *Der Qirê Şeb*, a.g.e., s. 11.

43 Sohrab Sepehri, *Sergožešt*, a.g.e., s. 64.

Sonuç

Sohrab Sepehri, modern İran şiirinin öncülerinden biridir. Aynı zamanda modern bir ressam da olan Sohrab'ın şiirlerinde resim ve görüntü öğelerinin sıklıkla kullanılması ilk dikkati çeken özelliğidir. Sohrab Sepehri/سهراب سپهری, Nima Yuşic/نیما یوشیج, Ahmed Şamlu/احمد شاملو, Mehdi EHVAN-i Sales/مهدی اخوان ثالث, Foruğ Ferruhzad/فروغ فرخزاد ile birlikte modern İran şiirinin beş yıldızından biri olarak anılmaktadır. Bu dönem şairleri şiirlerinde genel olarak yerel ve kişisel imgeler kullanmışlardır.

Sohrab'ın şiiri büyük bir yalnızlığı içermekle birlikte her zaman çocuk sadeliğinde bir hayat tasavvurunu da beraberinde taşır. Onun şiirinde hayat bir çocuğun ısırdığı elma kadar, suya düşen bir kelebeği kurtarmaya çalışmak kadar sade bir olaydır. Kullandığı kelimeler görünüş itibarıyla çok yalın gözükmeyle birlikte imgeleri dış görünüşlerinin aksine çok derindir.

Sohrab'ın *Merge Reng* kitabında düş rengi, varlık rengi, ömür gecesesi, serap aldanişi, zaman rüzgârı, zaman saati, idrak çeşmesi, beyin mezarı, tufan zinciri, şiir otu, suyun yanağı, bataklığın gözü, rüzgârın ayağı, kaşın damı, elektrik yılanı, gecenin nefesi, gecenin memesi, zamanın dudağı, varlığın damarı, sükutun kulağı, varlık duvarı, lahza duvarı, yankı küpesi, bir rengin öyküsü, muamma rengi, suskun renk, devam rengi, rengin şafağı, varlık rengi, lezzet rengi, hayal rengi, tufan zinciri, şiir otu, suyun yanağı, bataklığın gözü, rüzgarın ayağı, sahili gibi kendisinden önceki İran şiiri ile kıyaslandığında çok yeni ve oldukça farklı olan çarpıcı özgün imgeler dikkat çeker.

Kitabın ismini oluşturan iki kelimeden biri olan *reng* kelimesinin düş rengi, varlık rengi bir rengin öyküsü, muamma rengi, suskun renk, devam rengi, rengin şafağı, varlık rengi, lezzet rengi, hayal rengi gibi çeşitli terkiplerde yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanımlar kitaptaki 13 şiirde kullanılmıştır. Kitabın ismini oluşturan ikinci kelime olan ölüm ise kitapta neşenin ölümü, rengin ölümü, ölünün kemikleri, ölünün damarları, ölü sanmak, ölümü kovmak, ölünün susması, rengin ölümü, sessiz ölüm, ölümsüz kalmak, gecenin kıyısında ölen renk gibi kullanımlarla kitapta 12 ayrı yerde kullanılmıştır. Öte yandan *Merge Reng*'de yer alan 22 şiirden 14 şiirin kitabın ismiyle ilişkilendirilen geceyi anlattığı görülmektedir. Bu sayısal veriler kitabın isim seçiminin yerindeliğini ve kitabın ismi ile içeriği arasındaki uyumu göstermektedir.

Sohrab Sepehri'nin 23 yaşında yayımladığı ilk kitabı olan *امرگ رنگ / Merge Reng*, 4'ü dörtlük, 18'i Nimaî/serbest tarzda kaleme alınmış 22 şiirden oluşmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declared that they have no competing interest.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Aşuri, Daryuş, İmami, Kerim, Hoseyn Me'sumiyê Hemedani. (1371). *ایبامی در راه / Peyami Der Rah, Ketaphane-yi Tehuri*. Çapê Çeharom.
- Enveri, H. (1381). *افرهنگ سخن / Ferhengê Sohen*. Neşr-i Sohen.
- Hoquqi, M. (1379). *سهراب سپهری / Sohrab Sepehri*. İntişarat-i Nêgah.
- Kanar, M. (2008). *Farsça-Türkçe Sözlük*.
- Lengerudi, Ş. (1390). *تاریخ تحلیلی شعر نو / Tarih-i Tehlilyê Şê'rê Now*. Cildê Evvel, Neşrê Merkez, Çapê Şêşom.
- Muradikuçi, Ş. (1380). *معرفی و شناخت سهراب سپهری / Moerrêfi ve Şenahte Sohrab Sepehri*. Neşrê Qetrê.
- Sepehri, P. (1382). *مرغ مهاجر / Sohrab, Morqê Mohacêr*. Çapê Heştom, Kêtabxaneyê Tehuri.
- Sepehri, P. (1370). *نیشانی از دوست (گفتوگو با پروانه سپهری) / Nişani ez Dust (Goftogu ba Pervanê Sepehri)*. Merziyê Peruhan, Edebêstan, Ş. 19, Tir, 1370.
- Sepehri, S. (1376). *هشت کتاب / Heşt Kêtab*. Ketaphane-yi Tehuri.
- Sepehri, S. (1387). *اتاقی آبی / Otaqê Abi*. Soruş.
- Sepehri, S. (1388). *هنوز در سفرم / Henûz Der Seferem*. (haz. P. Sepehri), Çapê Heştom, Neşrê Ferzan.
- Söylemez, İ. (2014). *Sohrab-i Sepehri'nin Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. (Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Söylemez, İ. (2017). Modern İran Şiiri ve Önemli Temsilcileri. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Şukrullahzade, M. (1388). *روزنامه‌ی جام جم / Ruznamêyê Camê Cem*. (Sohrab'ın Ölüm Yıldönümü Özel Sayısı)
- Torabi, Z. (1375). *سهرابی دیگر، نگاهی تازه به شعرهای سهراب سپهری / Sohrabi Diger, Nêgahi Taze bê Şê'rhayê Sohrab Sepehri*. Neşrê Donyayê Nov.